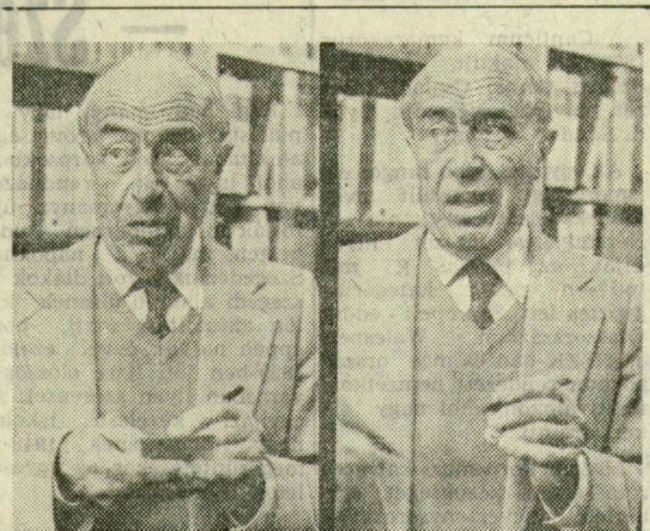

Szeged—Texas, oda-vissza

A piarista gimnázium elvégzése után az egyetemen többek között a legendás Sik Sándor és a hírhedt emlékvé tett Horger Antal tanítja. 1931-ben kezd meg tanulmányait, s diaktársai közé tartozik Erdei Ferenc, Straub F. Bruno és Radnóci Miklós is. 1935-ben végez, ám bölcsésznek ekkor, tekintettel a gazdasági világválság még mindig súlyosan érezhető hatására, gyakorlatilag lehetetlen egzisztenciát biztosító álláshoz jutnia. Edesanyja segítségével vásárol tehát egy teherautót, s a mai *Hunyadi János* sugárút egyik lakásában garázst nyit, és élelmiszer-szállításokat bonyolít a főváros és Szeged között. Egy év kell, hogy annyi tőkére tegyen szert, ami segítse régi vágyai beteljesüléséhez: kiutazik Párizsba, és beiratkozik a *Sorbonne-ra*. 1939-ben azonban kitör a világháború.

A Szegeden született Pető Ferenc megdöbbentően gazdag és változatos életet élt. Életének eseménytörténetét két beszélgetésből fűztük össze, az egyiket még Dlusztus Imre készítette ez év nyarán, a másikat e sorok írója, december első napjaiban.

A front két oldalán

A filozófiai tanulmányokat folytató Pető Ferenc ekkor úgy érzi, erkölcsi dilemma elé kerül. A kérdésre, hogy végtére is mi a feladata ebben a megvadult világban, azzal válaszol, hogy belép a francia hadseregbe. A német támadás — a történetet ismerjük — feltartóztathatatlan. A *Maginot-vonal*, mint percc a vasmarokban, szétroppan. Pető Ferenc alakulatának sikerül a svájci határ mentén Dél-Franciaországba húzódnia. Egy mediterrán kisvárosban várják, hogy mi történik, s közben — mint mondja — élvezi a meleget, a napsütést, ír, elmélkedik. A következő év azonban újra itthon találja. Marosvásárhelyre, egy hadapródiskolába kerül, ott tanít 1944-ig, s életének legnyugodtabb, legkiegyensúlyozottabb szakaszát a németek bejövetele tőri meg, 1944. március 19-én diákjai előtt kijelenti: e napig szövetségesek voltak, máttól ellenségnek tekintendők a német csapatok. Felveti az erdélyi hadtestek ellenállásának gondolatát is, igazgatója, bár szimpatizál vele, a tanári kar nyomására kénytelen áthelyezni...

1944 őszén már százados, két zászlóalj fölött rendelkezik. Szolnok előtt embereivel tanksapdákat ását, majd rendet teremt a több kilométeres, keletről menekülő emberáradatban. A háború utolsó hónapjaiban, jellemző módon a német mentalitásra, Berlinbe rendelik, ahol nyelvtudását kihasználva, katonai szabálykönyveket fordít és értelmez. Egy bajor kisvárosban éri a háború befejezése, s előbb újra Franciaországba, majd hazautazik.

A politika vonzásában

Pető Ferenc úgy tudja, az amerikaiak Erdély egy részének visszaadását tervezik a majdani párizsi békekonferencián. Ennek elősegítésére itthon sorra látogatja ismerőseit, barátait: Erdei Ferencet, Tildy Zoltánt, Kéthly Annát, míg egy napon felkérik a Belügyminisztériumba s felszólítják: hagyja abba ez irányú, nemkívánatos tevékenységét. 1946-ban a hőmezővársárhelyi leánygimnázium tanára lesz, ahol kollégája többek között Németh László is. Még ez év nyarán a politika vonzásába kerül. A kiscgazdák és Sulyok Dezsó útjai elválnak egymástól, s a politikusi egy megmozgató erejű beszédben meg

alakítja a polgári és keresztény szellemű, az anyapárttal mellesleg hasonló politikát folytató *Szabadság Pártot*. Pető Ferenc nyomban felutazik Budapestre, s felajánlja a párt délvidéki szervezését. Sulyok Dezsó teljes felhatalmazást ad a fiatal embernek. Fél év alatt 3 ezer 600 tagot számlál a párt délvidéki szervezete. Pedig a szervezés meglehetősen mostoha körülmények között folyik, a „szabadságosok” többször összetűznek kommunista munkásosztályokkal. A párt hétfői gyűlései voltak a leghíresebbek, melyeket rendre a Tisza Szálló nagytermében tartottak, s a Széchenyi téren kinnrekedteknek hangszórók közvetítették a terembei eseményeket. A *Brankovics-féle Kereszténydemokrata Néppárt* mögött a *Szabadság Párt* lesz a második legerősebb ellenzéki mozgalom ekkor az országban. Szegeden lapjuk is van: a *Holnap*.

Pető Ferenc, aki saját bevallása szerint eredendően nem politikusi alkat, több mint negyven gyűlésen szónokol. Radikálisabb, mint a párt pesti vezetése, Sulyok többször is óvatosságra inti. A Szabadság Párt délvidéki gyűlései rendszeresen kiprovokált verekedésekbe torkollnak. 1946 őszén például a következő kedves invitálást kapták Kunágotárról:

„Gyertek ki, disznó fasiszták!”

A párt délvidéki direktóriuma provokációktól tartva nem javasolja a kiutazást. Pető Ferenc föltitkár ellenben igen, s végül az ő álláspontja győzedelmeskedve, 20-25 ember teherautóra száll, s kihajt a gyűlés színhelyéül kijelölt kunágotai parasztpartára. A gyűlést megtartották. A parasztok 3-400 méterről figyelték a fejleményeket, nem mervén közelebb húzódnia, óvatosságuk érthető volt, hiszen csakhamar jöttek a falu felhangolt agrárproletárjai husángokkal, kapákkal, ásókkal, mintegy 150 ember, s Pető Ferenc azt mondja, maga se hiszi, ha nem látja, hogyan bánik el az ő kis csoportjuk a tőmegnyi paraszttal.

Leghíresebb gyűlésük, melynek híre később bejárja a világsajtót, az 1947. október 11-én a Tisza Szállóban megtartott nagygyűlés, melyre Pető lehvija a párt központjából Nagy Vincét, s sikerül „lehoznia” a nemzetközi (Time, Life) sajtót is. Az ugyancsak verekedés-

be torkolló gyűlésen pécsetelődik meg a párt egyik tagjának, Kovács Józsefnek a sorsa is.

A menekülés

1947 nyaratól a párt fokozatosan felbomlik. Sulyok Dezsó elmenekül, a szegedi vezetőség is szerteszóródik.

Kovács József második éves orvostanhallgatóként kapcsolódott be Szegeden, a Szabadság Párt nem kevés vészellyel együtt járó munkájába. Erős fizikumú, tiszta szándékú fiatal ember volt. A kommunista hatalomátvétel után az AVH, rekonstruálva az ominózus, úgyszintén verekedésbe torkolló 47-es szegedi nagygyűlés eseményeit, letartóztatja. Megkínózzák, vallatják. Az ötvenes évek elején 3-4 év börtön után szabadul. Részben helyezkedik el gazdasági felügyelőként. 1956-ban a szegedi forradalmi munkástanács egyik vezetője, Pető Ferenc szerint AVH-sokat ment meg a lincseléstől. A forradalom leverése után letartóztatják, és halálra ítélik. 1958. október 6-án kivégzik. Emlekestje ma 6 órakor a Bartók Béla Művelődési Központban lesz.

Pető Ferencért 1948. január 18-án, az első tanítási napon kopogtat a leánygimnázium ajtáján a politikai rendőrség. „Inkább halj meg, mintsem a kezükbe kerüljek!” — szánta el magát mindenre Pető, aki

Új MSZP-tagozat

„Szeniorok” — a nehéz helyzetéről

A hét közepén új tagozattal gyarapodott az MSZP szegedi szervezete: a „szeniorok”-éval. A megalakulást követően az idősebb párttagok több fontos kérdésben is véleményt nyilvánítottak.

„Ismert, hogy városunkban igen sok a magányos, idős ember. A kis jövedelemből télen nem telik fűtésre, világításra. Sajnos januártól még több idős ember kerül egyre nehezebb helyzetbe” — kezdődik felhívásuk. Javaslja az új tagozat a tanácsnak, hogy a Római körüti és

egyébként régóta készül letartóztatására. Néhány hónapja testvérénél él Hódmezővásárhelyen. Aznap kerékpárral érkezett az iskolába. A bejáratnál három egyforma kerékpár szúr neki szemet. Sajtóját lerakja a kerékpártárolóba, a lépcsők mélyén azonban belebotlik egy bőrkabátos férfiba. „Benne vagyok a csapdában” — villan át rajta, s kétségbeesetten próbál kibúvót találni, míg felér a tanári mellett levő irodába. Kollégái sápadtan fogadják. Nagy Miklós igazgató halkán mondja, hogy itt van érte az AVH. S valóban, a tanáriban már várja a másik két bőrkabátos kopó. Pető Ferenc nyugodtan feléjük bólint, majd a felszólításra, hogy kövesse őket, azt válaszolja, hogy azonnal, csak át kell még adnia az órarendet. S mintha mi sem történt volna, kabátját felvéve, kísétál az épületből. Néhány napig Vásárhelyen bujkál, majd egy éjszaka a földeken át begyalogol Szegedre. A következő állomás a Déli pályaudvar, ahol egy határhoz tartó óvó társaságában Sopronig utazik. Innen már csak néhány lépés a szabadság.

A vasfüggönyön túl

Három évig, 1948-tól 1950-ig Salzburgban szervezi a magyarok átmenő táborát, hol évente 6-8 ezer menekülő fordul meg. 1950 karácsonyán az Egyesült Államokban ünnepli. Első munkájának színhelye egy pince, hol szemetet hord fekete munkatársakkal. Ekkor még nem tud angolul. Majd gyári vasesztérgályos, azaz, televíziós csöveket tisztogató futószalag mellett, ahol Hemingway: Akiért a harang szól című könyve segítségével megtanul angolul. Diplomáit lassanként elismerik, sőt beiratkozik a houstoni egyetemre is, kiegészítő kurzust tanul amerikai jogból és történelemből, sőt megkapja a tanári diplomát is. Középiskolai tanár lesz, majd francia irodalmat tanít az egyetemen. 1982-ig persona non grata Magyarországon. Ekkor egy meglehetősen dühös hangú levelet ír Kádár Jánosnak, s a legnagyobb meglepetésre, két héten belül kezében a soron kívüli beutazási engedély. Azóta évente többször is hazalátogat. Élete folytatódik.

Darvasi László

Elzúgnak mellettünk?

A hosszútávfutóknál gyakori eset, hogy az egyik versenyző — végig, szinte az utolsó körig vezetve a mezőnyt — szinte fölládozza magát társai érdekében, s a legutolsó szakaszon teljesen kifulladásra, lemaradva a többiekől, végül is dicstelenül fejezi be a küzdelmet. Ugyanakkor nélküle nem lett volna nyertes a tényleges „győző”, hiszen ő kaparta ki számára a gesztenyét — akár elismeri ezt, akár nem.

Ezzel közel azonos szituáció alakult ki Kelet-Európában is; a lengyel és a magyar „faltörők” kissé hátrább szorultak a „népszerűségben”, s egyre inkább úgy tűnik: a még néhány hónappal ezelőtt is öskövületnek számító, neosztálinista NDK- és csehszlovák vezetés bukása után oly nagy léptekkel demokratizálódó (immár valóban testvér!)-országok jobbról leelőznek bennünket, s elsuhanak mellettünk — mi pedig szomorúan tekintünk utánuk, s közben persze egymás torkának esve búslakodunk e tény felett...

Valóban; a felgyorsult folyamatok egyre kisebb jelentőségűvé halványítják azt az érdemet, amelyet Magyarország szerzett magának a keletnémeteknek NSZK-ba segítésével, annak ellenére, hogy ez precedenst teremtett Kelet-Európában, s mint azt Thatcher brit miniszterelnök hangsúlyozta: „Magyarországnak ez a döntése vezetett a berlini fal megnyitásához, és mindahhoz, ami ebből következett.” Kár volna azt gondolnunk, hogy az ilyen értelmű — ugyan őszinte, udvarias — nyilatkozatok túl sok konkrét előnyt jelentenek számunkra. A világ vezető gazdasági és politikai hatalmait — fájdalom, de sajnos nem erkölcsi szempontból ítélnék meg bennünket, hanem tényleges tetteink, politikai súlyunk alapján. Márpedig jelen pillanatban az igazán érdekes dolgok nem Magyarországon, hanem az NDK-ban, Csehszlovákiában, Bulgáriában, a balti államokban történnek. Erich Honeckert december 5. óta házi őrizetben tartják; Milos Jakest és Todor Zivkovot kizárták a pártból; eljárást, vizsgálatot folytatnak mindazon, akár első számú vezetők és családi klánjaik ellen, akik harcosoltak, elsikkasztották az állam pénztét stb., ugyanakkor Magyarországon a haja szála sem görbül meg például Czinége Lajosnak, aki a legnagyobb maffiavezérek közt tartandó számon: megússza a felelősségrevonást két apró gesztussal; ugyanakkor az V. kerületi lakásbotrányba keveredett mai miniszterelnök-helyettesnek még mindig nem kellett tisztáznia magát stb.

Németh Miklós miniszterelnök Angliában azt nyilatkozta: nem aggódik amiatt, hogy Magyarországot esetleg megelőzi szomszédai a „reform-versenyfutásban”. Igazándíjából nem is emiatt kell aggódnunk, való igaz. Sokkal inkább azért, hogy a várva várt — és sajnos, gazdaságunk állapota miatt alig-alig nélkülözhető — nyugati „injekciók” a remélnél kisebb mértékűek lesznek. Bármennyire is hálás az NSZK a menekültekkel kapcsolatos magyar toleranciáért, számára mégis elsődleges az NDK „pumpálása”; bármennyire is tisztelik Magyarországot a vezető nyugati gazdasági hatalmak úttörő szerepe, bátorsága miatt, mégis lényegesebbnek tartják a gazdaságilag sokkal fontosabb Csehszlovákia, vagy a politikailag nagyobb jelentőségű Lengyelország támogatását, mint hazánkét.

Mi a teendő? Ha el is zúgnak mellettünk az eddig jócskán hátrébb maradtak, se baj. Lényeg, hogy — bár végig „önzelenül” vezetve a mezőnyt, később mégis lemaradva — mi is átszakítsuk az „Europa” feliratú célszalagot. A verseny után minél kisebb légszomjossal küzdve; s szinte mindegy, hogy hanyadikként.

Sandi István

A vasút és ablakai

E sorok írója nem akarja fölöslegesen bántani honi vasútgyeinket — igen sokszor bonyolódik azokba egyszerű utasként —, megteszik azt mások. Ugyanakkor mélyeséges reményeknek ad hangot, hogy az alatt elmesélendő rövid, ám annál meghökkentőbb intermezzo nem jellemző. Mert ha az, akkor baj van. Nagyobb, mintsem gondolnák a MÁV-nál.

— Tessék az ablakot felhúzni!

— ...?! — válaszolta ezt mind az ablakot lehúzó.

— Mondon, hogy húzza fel, fűtünk!

— ...izé... — formálta két hápogás között ez az értetlen utas.

— Ha levegőzni akar, menjen a peronra! Kihűti nekem az egész vonatot, aztán meg panaszkódnak, hogy fáznak!

— Már megbocsásson aszszonyom, engedtessek meg, hogy... — de a kalauzhölgygel szemben nem volt apelálata:

— Húzza föl az ablakot! S hogy megdöbbent arccal utastársai felé fordult: látják-e, hallják-e, elengedve a milliónyi kéz markolásza fogantyút, az inkriminált ablak hangos csattanással — felcsukódott. Olyan volt ez a csattanás, mint történet végén a pont.

Kell ehhez kommentár?

Dal